

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّآلِ مُحَمَّدٍ وَّعَجِّلْ فَرَجَهُمْ

زبان آموزی

جمله سازی و نگارش

پنجم دبستان

(دانش آموزان آسیب دیده ی شنوایی)

وزارت آموزش و پرورش
سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

نام کتاب:

زبان آموزی، جمله سازی و نگارش پنجم دبستان کد: ۲۵۰۴۱

پدیدآورنده:

سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

مدیریت برنامه ریزی و تألیف:

معاونت برنامه ریزی آموزشی و توان بخشی

شناسه‌ی افزوده‌ی برنامه ریزی و تألیف:

محسن غفوریان، منیره عزیزی، فاطمه رشنو سیردری، فاطمه انصاری (اعضای شورای برنامه ریزی) لیلا فیاضی، منصوره کاظمی کیا، نرگس بابایی، مهدی دستجردی کاظمی، فاطمه انصاری، فاطمه رشنو سیردری (اعضای گروه تألیف)، داریوش گودزی (ویراستار)

مدیریت آماده سازی هنری:

اداره‌ی چاپ و انتشارات سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

شناسه‌ی افزوده‌ی آماده سازی:

احمد رضا امینی (مدیر امور فنی و چاپ) - مجید ذاکری (مدیر هنری) مجتبی احمدی (طراح گرافیک، طراح جلد) بهنام خیامی، شیوا ضیایی (تصویرگر)

نشانی سازمان:

تهران: خیابان انقلاب - خیابان برادران مظفر - شماره‌ی ۶۶

ناشر:

تلفن: ۰۲۱-۶۶۹۷۰۴۵۵، دورنگار: ۰۲۱-۶۶۹۷۹۷۷۸، کدپستی: ۱۴۱۶۹۳۵۶۸۴

شرکت افست: تهران - کیلومتر ۴ جاده‌ی آبدلی، پلاک ۸، تلفن: ۰۲۱-۷۷۳۳۹۰۹۳، دورنگار: ۰۲۱-۷۷۳۳۹۰۹۷، صندوق پستی: ۱۱۱۵۵-۴۹۴۷

چاپخانه:

شرکت افست سهامی عام (www.offset.ir)

سال انتشار و نوبت چاپ:

چاپ اول ۱۳۹۸

برای دریافت فایل: pdf کتاب‌های درسی به پایگاه درسی به نشانی: www.chap.sch.ir مراجعه نمایید.

کلیه‌ی حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس برداری، نقاشی، تهیه‌ی فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع، بدون کسب مجوز از این سازمان ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

«امید من به شما دبستانی‌هاست.»

امام خمینی «قُدِّسَ سِرُّهُ»

باسمه تعالی

«و من احیایا فکانما احیا الناس جمیعا»

(مائده، آیه ۳۲)

فرایند تولید برنامه‌ی درسی، مجموعه فعالیت‌های نظام‌مند و طرح‌ریزی شده‌ای است، که تلاش دارد ابعاد چهارگانه‌ی زیر نظام برنامه‌ی درسی (طراحی، تدوین، اجرا و ارزشیابی) را در بافتی منسجم و هماهنگ با غایت و اهداف نظام تعلیم و تربیت رسمی، سامان‌دهی نماید.

در تدوین محتوای کتب دانش آموزان با نیازهای ویژه - که بخشی از فرایند برنامه‌ریزی درسی است - سعی شده تا ملاحظات ساحت‌های تربیتی حاکم بر فلسفه‌ی تعلیم و تربیت مورد توجه قرار گیرد. این ملاحظات عبارت‌اند از: رشد و توانمندی دانش آموزان برای درک و فهم دانش پایه و عمومی، کسب مهارت‌های دانش افزایی، به‌کارگیری شیوه‌ی تفکر علمی و منطقی، تقویت تفکر انتقادی، آمادگی جهت بروز خلاقیت و نوآوری و کسب دانش و بلاخره بینش و تفکر فناورانه برای بهبود کیفیت زندگی. این محتوا با فراهم نمودن فرصت‌های مناسب برنامه‌ی درسی، ضمن تأکید بر انعطاف در عین ثبات و همه‌جانبه‌نگری و توجه به هویت ویژه‌ی متریبان با نیازهای خاص، زمینه‌ی دستیابی دانش آموزان را به کسب شایستگی‌های لازم (توان‌مندی‌ها، مهارت‌ها) فراهم می‌سازد. امید است این محتوا در تحقق اهداف مؤثر باشد و معلمان عزیز و گرامی با بهره‌گیری از این کتاب بتوانند فراگیران را در دستیابی به صلاحیت‌های فردی و اجتماعی یاری نمایند.

این کار بزرگ حاصل همکاری صمیمانه‌ی کارشناسان سازمان آموزش و پرورش استثنایی و گروه‌های تألیف کتاب‌های درسی است و شایسته است از تلاش و مساعی تمامی این عزیزان و همکاران سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت متبوع، که در مراحل چاپ و آماده‌سازی ما را یاری داده‌اند، تقدیر و تشکر نماییم. در اینجا از همه‌ی همکاران و صاحب‌نظران درخواست می‌شود، تا نظرات و پیشنهادهای خود را در خصوص محتوای کتاب حاضر به این سازمان منعکس نمایند.

دکتر مجید قدمی

معاون وزیر و رئیس سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

فهرست

۱۱.....	درس اول: نگارش اول- درک، بیان و توصیف: رنگ و شکل
۲۵.....	درس دوم: حرف اضافه‌ی «برای».....
۳۵.....	درس سوم: نگارش دوم- درک، بیان و توصیف: اندازه و جنس.....
۵۳.....	درس چهارم: کلمه‌ی پرسشی «کدام».....
۶۵.....	درس پنجم: نگارش سوم- درک، بیان و توصیف: قسمت‌ها و کار/ کاربرد.....
۷۷.....	درس ششم: حرف ربط «یا».....
۸۹.....	درس هفتم: نگارش چهارم- درک، بیان و توصیف: لامسه و بویایی.....
۹۹.....	درس هشتم: نگارش پنجم- درک، بیان و توصیف: چشیدن و شنیدن.....
۱۰۹.....	درس نهم: کلمه‌ی پرسشی «چرا».....
۱۱۹.....	درس دهم: نگارش ششم- درک، بیان و توصیف: تفاوت‌ها و شباهت‌ها (۱).....
۱۳۱.....	درس یازدهم: نگارش هفتم- درک، بیان و توصیف: تفاوت‌ها و شباهت‌ها (۲).....
۱۴۱.....	درس دوازدهم: نگارش هشتم- تفاوت‌ها و شباهت‌ها (۳).....
۱۵۱.....	درس سیزدهم: نگارش نهم- توصیف با توجه به ویژگی‌های طبقه‌مقوله (۱).....
۱۵۷.....	درس چهاردهم: نگارش دهم- توصیف با توجه به ویژگی‌های طبقه‌مقوله (۲).....
۱۶۷.....	فعالیت‌های دوره‌ای.....

مقدمه

پروردگار مهربان را سپاس می‌گوییم که هم‌زمان با تحوّل بنیادین و تغییر نگرش‌ها در قلمرو آموزش و پرورش، توانستیم با تکیه بر مبانی تعلیم و تربیت اسلامی و نیز با توجّه به چارچوب برنامه‌ی درسی ویژه‌ی دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌ی شنوایی در آموزش و پرورش استثنایی، به نگارش این کتاب پردازیم. امیدواریم که آموزش مناسب این محتوا، زمینه‌ی شکوفایی استعدادها و گسترش توانایی‌های نوآموزان و پرورش و تقویت مهارت‌های زبان شفاهی و نوشتاری دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌ی شنوایی میهن اسلامی را، به‌ویژه در جمله‌سازی و نگارش (انشا) فراهم سازد و آموزگاران گرامی را در فرایند تدریس یاری نماید.

برای پیشبرد بهتر فرایند یاددهی-یادگیری و کمک به بهبود روند آموزش این محتوا، توجّه آموزگاران گرامی را به نکات زیر، جلب می‌کنیم.

• در تهیّه و تدوین این کتاب، همچنین انتخاب عناصر زبانی و روند آموزش، تلاش بر این بوده است که به روند رشد طبیعی گفتار و زبان و در حدّ امکان به محتوای آموزشی هر پایه و مطالب کتاب فارسی آن‌ها توجّه شود، ولی به دلیل نیازهای ویژه‌ی دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌ی شنوایی، ممکن است مواردی ناهمخوانی نیز مشاهده گردد.

- در هر پایه، محتوای کتاب زبان آموزی و جمله‌سازی با نظمی زمانی و اصول توالی محتوا، شامل توالی «ساده به مشکل»، «جزء به کل» و «عینی به ذهنی»، تدوین شده است. آموزش پایه‌ی اول مقدماتی با یادآوری و افزایش خزانه‌ی واژگانی آغاز می‌شود و به جمله‌های دو کلمه‌ای پایان می‌یابد. در پایه‌های بالاتر، گسترش جمله‌ها و عناصر زبانی ادامه پیدا می‌کند، به گونه‌ای که در پایان دوره‌ی ابتدایی، از دانش‌آموزان انتظار می‌رود به سطح مطلوبی از مهارت‌های زبانی، به‌ویژه در جمله‌سازی و نگارش، دست یابند.
- تدریس این کتاب، در جدول ساعات هفتگی، بخشی از زمان درس «زبان و ادبیات فارسی (انشا)» را به خود اختصاص می‌دهد.
- دستور زبان فارسی شامل ساخت واژه و جمله (صرف و نحو) بر اساس قواعد زبانی است. در این مجموعه کتاب‌ها، مباحث وابسته به ساخت جمله و گفته/متن مورد نظر است، بنابراین نیاز، به مباحث ساخت واژه (مانند چگونگی ساخت کلمه‌های جمع) و به مهارت‌هایی همچون دقت، شناخت، تشخیص و کاربرد نیز توجه کرده‌ایم.
- خواسته‌ی بنیادی محتوای زبان آموزی، جمله‌سازی و نگارش (راهنمای تدریس و کتاب درسی)، گسترش همه‌ی مهارت‌های زبانی است اما گسترش و پیچیدگی زبان و مهارت‌های وابسته به آن‌ها ما را بر آن داشت تا انتخاب مطالب، بنابر ضرورت و نیاز دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌ی شنوایی صورت گیرد و به آموزش مهارت‌های نوشتاری (در سطوح فعال نوشتن) گرایش داشته باشد، هرچند سایر اجزا و ارکان زبان و مهارت‌های آن نادیده گرفته نشده‌اند.
- آموزش و یادگیری مهارت‌های زبانی در دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌ی شنوایی تنها از طریق شنیدن، دچار مشکل می‌شود. از این رو جهت جبران و رفع مشکل یادگیری بر گفتارخوانی، داشتن تعاملات کلامی/غیر کلامی و ارائه‌ی مطالب آموزشی به شکل عینی و نوشتاری تأکید می‌گردد.
- همکاران گرامی، سطح توانایی‌ها و نوع روش ارتباط دانش‌آموزان را به هنگام تدریس و ارزشیابی در نظر داشته باشید.
- همکاران گرامی، برای تسهیل در روند آموزشی از حرکات بیانگر بدنی و اشاره‌ها، از تصاویر بزرگ، تخته‌ی هوشمند، تخته‌ی کلاسی، نوشتاری و... استفاده کنید.

• همچنین «کتاب معلّم (راهنمای تدریس) پایه‌ی پنجم» را برای هر درس مطالعه کنید و تدریس خود را با اهداف، انتظارات، روش‌های تدریس و جدول زمان‌بندی آموزش هر عنوان درسی، مطابقت دهید. ضمن آنکه از فعالیت‌های پیشنهادی و نکته‌های مربوط به تدریس استفاده نمایید و برای آگاهی از اهداف و اجرای تمرین‌های کتاب درسی از دانستنی‌های کتاب معلّم بهره‌مند شوید.

• برای آشنایی شما همکاران ارجمند، جدول درس‌های پایه‌های دوره‌ی ابتدایی، در کتاب معلّم (راهنمای تدریس)، با عناوین درس‌ها تهیه شده است. افزون بر آن، جدول زمان‌بندی دروس پایه‌ی پنجم نیز در آغاز فصل دوم همان کتاب آمده است. این جدول شما را در برنامه‌ریزی دقیق تدریس، یاری می‌کند. در کتاب معلّم (راهنمای تدریس) به آموزگار گرامی توصیه شده است که هر دو گونه‌ی نوشتاری و گفتاری فارسی معیار را هنگام آموزش به دانش‌آموزان به کار برند و متناسب با سطح توانایی و آسیب‌شنوایی دانش‌آموزان، ایشان را از تفاوت‌های هر دو گونه و بیان گفتاری و نوشتاری مناسب آگاه سازند.

• در کتاب معلّم (راهنمای تدریس) و کتاب درسی زبان آموزی، جمله‌سازی و نگارش پایه‌ی پنجم، فعالیت‌ها و تمریناتی برای ارتقای هر چهار مهارت زبانی، پیش‌بینی شده است. هر دانش‌آموز، به ترتیب قرارگیری فعالیت‌ها و تمرین‌ها، ابتدا می‌شنود (گفتارخوانی می‌کند) و درک می‌کند (می‌فهمد) سپس می‌گوید. در مرحله‌ی بعد، هر دانش‌آموز با درک خوانداری جمله‌ها تکلیف مربوط را انجام می‌دهد و در انتها با تمرین‌های متنوع نوشتاری می‌تواند نوشتن خودانگیخته داشته باشد.

هدف و انتظارات از تألیف هر درس برای آموزگاران، در این قسمت آمده است.

 چگونگی اجرای فرایند یاددهی - یادگیری به شکل عملی (مجسم) در کلاس در این قسمت، مطابق با کتاب معلّم (راهنمای تدریس)، آورده شده است.

در این قسمت نکته‌هایی که باید هنگام انجام تمرین توسط دانش‌آموزان، مورد توجه همکاران عزیز قرار بگیرد آمده است.

در بیشتر دروس، نکات و راهکارهایی ارائه شده است که والدین ارجمند بتوانند با به‌کارگیری آن‌ها به گسترش و تثبیت مهارت‌های آموخته‌شده، کمک کنند. مهارت‌ها

در شرایط و موقعیت‌های طبیعی، تکرار و تمرین می‌شوند و بهتر است در همه‌ی مراحل با آموزگاران، تبادل نظر صورت گیرد. این قسمت در پایین هر درس با نماد آغاز جمله مشخص شده است.

در این صفحه با توجه به محتوای هر درس و مطابق با راهنمای تدریس (معلم)

فعالیت‌هایی توسط همکاران گرامی برای دانش‌آموزان پیش‌بینی و اجرا می‌شود.

- ارزشیابی این درس توصیفی می‌باشد و فرصتی مناسب برای شناسایی دقیق توانایی و استعداد‌های فراگیران فراهم آورده است. برای بهره‌گیری بهتر از این روش، لازم است از آغاز سال تحصیلی، ابزارهای مناسب، همچون آزمون‌های عملکردی، کارپوشه و سیاهه‌ی رفتار، تهیه شود.

ساختار تمرین‌های این کتاب

در این کتاب درسی، فعالیت‌ها و تمرین‌ها با روال و نظم خاصی در کنار هم قرار گرفته‌اند. از نکته‌های دارای اهمیت در این زمینه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- فعالیت‌ها از شفاهی به سمت نوشتاری تهیه و تدوین شده است.
- در ابتدا درک شنیداری و خواننداری سپس بیان گفتاری و نوشتاری مدنظر است.
- نوع تکالیف ارائه شده و عملکرد دانش‌آموزان می‌تواند به صورت‌های زیر باشد:
 - شنیدن (گفتارخوانی) - دیدن هر دانش‌آموز درک کند و نشان بدهد.
 - شنیدن (گفتارخوانی) - گفتن هر دانش‌آموز درک کند و بگوید (کلامی/غیر کلامی).
 - شنیدن (گفتارخوانی) - انجام دادن هر دانش‌آموز درک کند و انجام دهد.
 - خواندن - نوشتن هر دانش‌آموز درک خواندن داشته باشد و بنویسد.
- در این کتاب ده درس نگارش وجود دارد که دانش‌آموزان در فرایند مرحله‌ای یاد می‌گیرند درباره‌ی ویژگی‌های یک ماهیت (وسيله، حيوان و...) موضوع یا رویداد به شکل مناسبی صحبت کنند و حداقل یک بند بنویسند. در این فرایند بر رعایت توالی مهارت‌های زبانی شنیدن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن همچنین توالی ساده به مشکل فعالیت‌ها تأکید و توجه شده است.
- در هر درس تمرین اول با عنوان «بازی کنید و بیاموزید» به درک و بیان شفاهی و نوشتاری توجه دارد و در ادامه فعالیت‌های پیشنهادی در کتاب معلم (راهنمای تدریس) به شکل عملی در کلاس اجرا می‌شود.

- در تمرین دوم با عنوان «ببینید، بشنوید و بگویید»، درک و پاسخ شفاهی با توجه به تصویر و مطابق دستورالعمل، هدف آموزشی قرار گرفته است.
 - تمرین سوم هر درس به طور معمول با تصاویر و جمله‌هایی همراه است تا هر دانش‌آموز با صدای بلند بخواند و توانایی درک خواندن، هدف آموزشی را کسب و تثبیت نماید.
 - از تمرین چهارم به بعد تکالیف متنوعی برای نشان دادن درک خواندن، تکمیل جمله و سپس نوشتن جمله و متن به صورت گام به گام ارائه شده است.
- نمونه‌ی ساختار تمرین‌های مربوط به درک خواندن:
- خواندن جمله / انتخاب تصویر.
- خواندن متن / انتخاب / تکمیل / نوشتن جمله.
- نمونه‌ی ساختار تمرین‌ها برای تکمیل یک جمله / متن.
- ارائه‌ی تصویر، کلمه و انتخاب کلمه‌ی مناسب با توجه به تصویر و تکمیل جمله / متن.
- ارائه‌ی کلمه و انتخاب کلمه‌ی مناسب و تکمیل جمله / متن.
- ارائه‌ی تصویر و تکمیل جمله / متن با توجه به تصویر داده شده.
- نمونه‌ی ساختار تمرین‌ها برای نوشتن یک جمله / متن.
- ارائه‌ی تصویر و کلمه / کلمه‌ها و نوشتن جمله / متن.
- ارائه‌ی کلمه / کلمه‌ها و نوشتن جمله / متن.
- ارائه‌ی تصویر و نوشتن جمله / متن.
- ساختار تمرین‌ها و نگارش‌های این کتاب به گونه‌ای تنظیم شده است که دانش‌آموزان به یک سازمان‌بندی ذهنی برای توصیف و بیان شفاهی و نوشتاری با توجه به ده ویژگی آموزش داده شده (رشاچقک لب‌مش) در مورد هر چیزی دست یابند.
- این ده ویژگی از طریق توجه، تمرکز و آگاهی و با استفاده از حواس پنجگانه‌ی دانش‌آموزان درباره‌ی ماهیت‌های مختلف، دریافت و سازماندهی می‌گردد.